

ULOGA DAROVA U IZGRADNJI FONDA KNJIŽNICE FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

THE ROLE OF DONATIONS IN BUILDING THE LIBRARY
COLLECTION OF THE FACULTY OF HUMANITIES AND
SOCIAL SCIENCES LIBRARY, UNIVERSITY OF ZAGREB

Blaženka Klemar Bubić

Knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu
bklemar@ff.unizg.hr

Jasmina Sočo

Knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu
jsoco@ff.unizg.hr

UDK / UDC: [025.2: 027.7](497.521.2)

Stručni rad / Professional paper

<https://doi.org/10.30754/vbh.67.3.1183>

Primljeno / Received: 30. 8. 2024.

Prihvaćeno / Accepted: 30. 10. 2024.

Sažetak:

Cilj. Knjižni su darovi tijekom godina snažno utjecali na politiku odsjeka Filozofskog fakulteta u Zagrebu, poticali su nastavnike na osmišljavanje novih kolegija te su osnaživali interes za pojedina znanstvena područja. Fondovi nekoć odsječkih knjižnica, danas objedinjenih u Knjižnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu (u nastavku: Knjižnica), od svojih su se početaka obogaćivali vrijednim darovima ustanova i pojedinaca, čime se ujedno ublažavala nedostatnost sredstava za nabavu knjiga. Cilj je rada prikazati ulogu darova u izgradnji zbirke Knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu na temelju istraživanja provedenog među zaposlenicima Knjižnice.

Metodologija. Istraživanje je provedeno u kolovozu 2022. godine među predmetnim knjižničarima. Mrežno dostupnu anketu (Google obrasci) ispunilo je 16 predmetnih knjižničara.

Rezultati. Rezultati provedene ankete pokazali su da darovi imaju veliku ulogu u izgradnji fonda Knjižnice. Poblize su objašnjeni načini prihvaćanja darova, ovisno o nabavnoj politici i strukturi knjižničkog fonda, način procjene vrijednosti te udio koji imaju u izgradnji fonda Knjižnice Filozofskog fakulteta. Rezultati su ukazali i na nužnost opravdano selektivnog načina prihvaćanja građe. Predstavljen je *Postupovnik o prihvaćanju darova i donacija Knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu* kojim se propisuje postupak za prihvata, način vođenja evidencija i izdavanje potvrda o njihovom primitku.

Praktična primjena. Istraživanje može potaknuti i druge knjižničare na provedbu analize udjela darova u knjižničnom fondu te pisanje internog pravilnika o prihvaćanju darova, ako ga nemaju.

Originalnost/vrijednost. Ovim je radom potvrđena važnost spoznaje o udjelu darova u izgradnji pojedinih knjižničkih zbirki. Prema trenutnim saznanjima, ovo je prvo istraživanje na tu temu u hrvatskim visokoškolskim knjižnicama.

Gljučne riječi: darovi; donacije; Knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu; ostavštine; legati; visokoškolske knjižnice

Abstract

Aim. Over the years, book donations have strongly influenced the policy of the departments of the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb encouraging faculty members to design new courses and developing interest in various academic fields. The holdings of the former departmental libraries, now united in the Library of the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb (hereafter: the Library), have been enriched from the start by valuable donations from institutions and individuals, thereby often mitigating the insufficiency of funds for book acquisition. The aim of the paper is to highlight the role of donations in building the collections of the Library of the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb, based on research conducted among the Library's staff.

Methodology. The research was conducted in August 2022 among subject librarians. An online survey (Google Forms) was completed by 16 subject librarians.

Results. The survey results have shown that donations play a significant role in building the Library's collection. The procedures of accepting donations are explained in detail, based on the acquisition policy and the structure of the Library's collection, the method of evaluating the donations and the share they have in the overall collection of the Library. The results have also indicated the necessity of a justified and selective approach to accepting materials. The paper presents the Procedure for Accepting Gifts and Donations at the Library of the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb, which outlines the process for accepting gifts and donations, maintaining records and issuing acknowledgement letters.

Practical implications. The research may encourage other librarians to conduct an analysis of the share of donations in the library collections and to develop internal policy of accepting donations, if they do not already have one.

Originality/value. This paper confirms the importance of knowing the share of gifts in building library collections. According to our literature research, this is the first study on this topic in Croatian academic libraries.

Keywords: academic libraries; bequests; donations; gifts; legacies; the Library of the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb

1. Uvod

Tema ovoga rada uloga je darova u izgradnji knjižničnog fonda na primjeru visokoškolske knjižnice – Knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Izgradnja knjižničnog fonda ovisi o njezinoj namjeni, postojećem fondu i financijskim sredstvima za nabavu građe (Tadić, 1994: 30). Osnovni načini nabave građe u Knjižnici Filozofskog fakulteta jesu kupnja, zamjena, dar, vlastita izdanja, a ostali su nacionalna i sveučilišna konzorcijska nabava baza podataka.

Gašo, Mihaljević i Siber (2020: 134–135) navode da u hrvatskoj stručnoj i znanstvenoj literaturi nema puno radova o nabavnoj politici visokoškolskih knjižnica. Pritom ističu da je u pedesetogodišnjem razdoblju najviše radova na tu temu objavljeno u *Vjesniku bibliotekara Hrvatske* i zbornicima Dana specijalnih i visokoškolskih knjižnica u Republici Hrvatskoj, dok su u stranoj literaturi autori G. E. Evans i M. Saponaro Zarnowski nezaobilazni kad je riječ o teorijskom okviru za upravljanje zbirkama i nabavnoj politici u knjižnicama. Kad je riječ o darovima, u knjižničarskoj su struci iznimno važne i *IFLA-ine Smjernice za darove* (IFLA-ine smjernice, 2010). No problem hrvatskih visokoškolskih knjižnica, kao što navode Krajina i Markulin (2011: 25), upravo je nedostatak smjernica za nabavu s, između ostalog, uputama o izboru knjižnične građe.

Na početku svakako treba istaknuti terminološko određivanje pojmova te da će se pojam dar koristiti kao nadređeni pojam za sve vrste darova (darove knjižne i neknjižne građe u užem smislu, ostavštine, legatije i donacije).

Sam čin *darovanja* (lat.: *donatio*) definira se kao pravni posao kojim jedna ugovorna strana (darodavac) drugoj strani (daroprimcu) namjenjuje neku imovinsku korist. Ispunjenjem tog ugovora umanjit će se imovina darodavca i povećati imovina daroprimca. Ono što darovanjem dobiva daroprimac naziva se dar (poklon) (Hrvatska enciklopedija, 2021). U kontekstu hrvatske pravne terminologije, darovanje i donacije predstavljaju sinonime (Špoljarić Kizivat i Hasenay, 2022: 36). Darove za knjižnice ovdje definiramo kao ono što se drugomu daje, poklanja, tj. način bespovratnog ustupanja neke, najčešće materijalne, vrijednosti nekome

pojedincu, skupini, ustanovi ili organizaciji; u pravu se koristi termin *darovanje* (Hrvatska enciklopedija, 2021). Dar je prema *Rječniku hrvatskoga knjižničarskog nazivlja* (Rječnik, 2022: 39) način nabave knjižnične građe kojim knjižnica odabire ponuđenu poklonjenu građu i unosi je u svoj fond. Netraženi, odnosno slučajni darovi (Tadić, 1994: 31) čine najveći udio darova koji se nude knjižnicama, stoga svaka knjižnica treba imati javno objavljene upute kako prihvaća darovanu građu. Među takvim darovima često se nalaze nepotrebni duplikati i dublete, zastarjela građa, napose znanstvena literatura koja više nije aktualna, prekinuti nizovi, uništene ili oštećene publikacije, građa koja nije primjerena vrsti knjižnice kojoj se nudi, građa koja se ne koristi (npr. građa pisana goticom koju današnji studenti više ne uče), nepotpuna godišta periodike itd. Takvi darovi zahtijevaju puno vremena i truda za detaljan pregled, a malenu korist za izgradnju zbirke. Ovdje treba izdvojiti i izazvane, odnosno tražene darove (Darovi za zbirke, 2010: 13) za koje voditelji pojedinih zbirki ili zbirke časopisa sastavljaju popise najčešće u svrhu nadopunjavanja nizova knjiga ili naslova časopisa, koji pristižu darom ili razmjenom. Međuinstitucijska razmjena uvelike obogaćuje fond knjižnice i ublažava posljedice skromnih sredstava za nabavu građe. Moglo bi ju se nazvati i *uvjetovanim darom*, knjiga za knjigu, svezak za svezak ili sveščić časopisa za sveščić časopisa. U 2022. godini, naprimjer, 735 jedinica građe tako je prispjelo u Knjižnicu. Najznačajnija vrsta dara su „ostavštine“ i „legati“. U pravnoj terminologiji „ostavština“ (Anić, 2003: 964) su materijalna i duhovna dobra koja ostaju nakon čije smrti, dok se u arhivskome značenju tim terminom označuje pisana ostavština pojedinih osoba, njihovi službeni spisi, dnevници, njihova književna, filozofska ili znanstvena djela, kao i njihova korespondencija. Ostavštine daruju nasljednici, a „legat“ (Kolanović, 2006: 11) u pravnoj terminologiji odredba je kojom oporučitelj ostavlja nekoj osobi, na teret svoga nasljednika, određenu stvar ili pravo iz ostavštine. Prema Hrvatskoj enciklopediji (2021), „(L)egat je oporučno ostavljena vlastita knjižnica koju pojedinac zavješćuje određenoj knjižničnoj ustanovi“. Špoljarić Kizivat i Hasenay (2022: 31) pak ističu da legati imaju kulturnu, povijesnu ili znanstvenu vrijednost, a njihovi su stvaratelji istaknute ličnosti. Pojedini autori legat shvaćaju kao posebnu vrstu nabave, no kako se radi o nabavi građe bez naknade, on se ipak smatra vrstom dara.

Kad pojedinci cijelu vlastitu knjižnicu ustupaju knjižničnoj ustanovi, ta se građa najprije procjenjuje te se odlučuje što će knjižnica uvrstiti u svoj fond. Građa se potom obrađuje, a u slučaju iznimno vrijedne privatne knjižnice, ona se često vodi kao posebna „memorijalna zbirka“, poput one akademika Viktora Žmegača koja će uskoro biti memorijalna soba u Zavičajnom muzeju Slatina ili „memorijalna knjižnica“ (Aparac-Gazivoda, 1993: 2–7) poput Knjižnice obitelji Brlić-Mažuranić u Slavonskom Brodu. S druge strane u ovom radu „donacije“ (lat. *donatio*: darovanje, dar) razumijevamo kao (novčani) „prilog što ga netko daje za kakvu javnu

ili dobrotvornu svrhu (Hrvatska enciklopedija, 2021), odnosno „za koje neprofitna organizacija (knjižnica) ne pruža nikakvu protuuslugu davateljima tih donacija. Prema hrvatskim zakonima, postoje i porezne olakšice za darovatelje. Porezna olakšica pri davanju novčanih donacija propisana je za sve fizičke osobe, nevezano iz kojeg izvora ostvaruju dohodak i pravne osobe koje obavljaju gospodarsku djelatnost“ (Zakon o porezu na dobit, 2004).

Valja istaknuti da jedan od problema prilikom preuzimanja darovane građe predstavlja nedostatak smjernica za izgradnju fonda, što je, prema Krajini i Mar-kulin (2011: 25), prisutno u hrvatskim visokoškolskim knjižnicama.

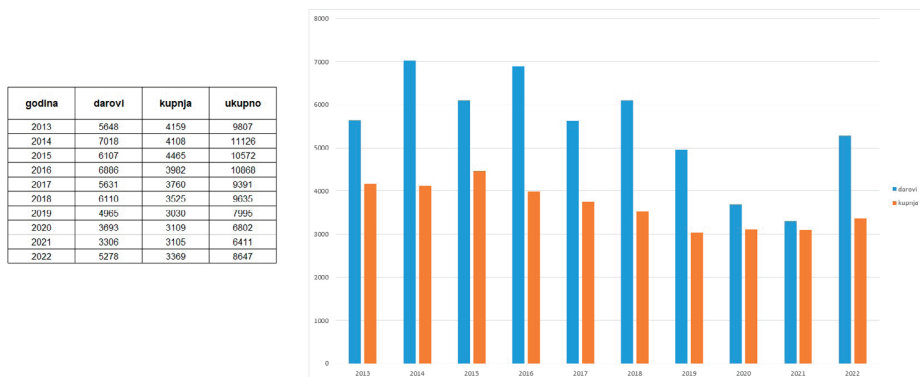
U nastavku rada detaljnije ćemo opisati izgradnju fonda Knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu koja se temelji na darovima, koji su kriteriji za (ne)prihvaćanje darova te istraživanje koje je provedeno među predmetnim knjižničarima vezano za izgradnju pojedinih zbirki darovanom knjižničnom građom.

2. Izgradnja fonda darovima u Knjižnici Filozofskog fakulteta

Izgradnja knjižničnog fonda darovima duga je praksa u Knjižnici te rado prihvaćen oblik nabave od samog početka djelovanja Filozofskog fakulteta u Zagrebu koji je svoje moderno Sveučilište dobio 1874. godine. U listopadu iste godine počinje djelovati i Mudroslovni fakultet (danas: Filozofski fakultet), na kojemu su 1886. godine osnovani i prvi seminari. Predviđeno je da svaki seminar ima svoju knjižnicu, pa je tako 1886. godine osnovan Seminar za hrvatski jezik te je osnovana i prva knjižnica – Knjižnica Zavoda za slavensku filologiju (Damjanović, 1998: 300). U monografiji Filozofskog fakulteta navodi se i da je isprva fond Knjižnice bio skroman i gradio se isključivo darovima (ibid.). Neredovita i nedostatna financijska potpora spominje se tek 1906. godine. Nakon preseljenja Filozofskog fakulteta u novu, današnju zgradu 1961. godine svakoj se seminarskoj knjižnici, tada ih je već bilo petnaest, dodjeljuju određena financijska sredstva za kupnju knjiga. Prije preseljenja u novu zajedničku zgradu 2009. godine (Jurković, 2009: 4), 33 odsječke knjižnice bile su samostalne u načinu poslovanja, vodile su svoje inventarne knjige, pa su tako imale i različit način prihvata darova te vođenja evidencije o njima, često i zasebne inventarne knjige za darove. Ulaskom u zajednički prostor objedinjeno je i poslovanje, pa tako i zajednička inventarna knjiga i sustavno evidentiranje darova. Knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu postaje treća najveća knjižnica u Hrvatskoj s fondom nešto većim 500 000 jedinica građe. Godišnje putem nabave pristizhe više od 8000 novih naslova (8647 u 2022. godini), od čega je više od polovine prinova (5278) pristiglo kao dar.

Analizirajući nabavu u Knjižnici u proteklih 10 godina, udio darovane građe u prosjeku čini više od 50 % prinova, osim u godinama pandemije bolesti COVID-19 2020. i 2021. godine, kada je moguće primijetiti manji priljev darovane građe

zbog zatvaranja (engl. *lockdown*), djelomice izmijenjenih načina dolazaka u knjižnicu, a i straha od moguće zaraze (slika 1).

Slika 1. Odnos darovanih i kupljenih prinova po godinama

Budući da su darovi iznimno vrijedan izvor obogaćivanja knjižničkog fonda, knjižničari bi trebali imati slobodu odlučiti hoće li sva ili dio darovane građe biti integrirana u zbirku, neprihvaćeni, razmijenjeni ili prodani (Curley and Broderick, 1985: 287–288).

Darovi koje Knjižnica danas prihvaća najčešće se odnose na literaturu iz specijaliziranih područja koja su znanstveni i istraživački interes profesora Fakulteta te obaveznu literaturu koju najčešće poklanjaju studenti na kraju studija.

Knjižnica Filozofskog fakulteta nema smjernice za nabavu, a djelomični priljev građe propisan je *Pravilnikom o radu Knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* koji je donesen 2021. godine u skladu s novim *Zakonom o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti*. Fakultetu se obavezno dostavljaju sve knjige čiji je izdavač Fakultet (tri primjerka), magistarski radovi i doktorske disertacije obranjene na Fakultetu (jedan primjerak), magistarski radovi i doktorske disertacije djelatnika Fakulteta obranjene na drugim ustanovama (u digitalnom i jedan u tiskanom obliku), diplomski radovi obranjene na Fakultetu (u digitalnom obliku) i publikacije nabavljene iz sredstava projekata. Kao važan dio *Pravilnika*, 2022. godine donesen je i *Postupovnik o prihvaćanju darova i donacija Knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu* koji propisuje odnos prema darovanoj građi. Nastao je ponajprije zbog velikog postotka neželjenih darova koji se ne uklapaju u zbirke, a dolaze bez popisa ili bez najave. *Postupovnik* se sastoji od 31 članka u kojima je detaljno razrađen postupak prihvata darova i donacija, način vođenja evidencije te način izdavanja potvrda o primitku darova i donacija. Knjižnica prihvaća građu koja je u skladu s interesima i potrebama njezinih korisnika, a koja se uklapa u knjižnične zbir-

ke, nastavne planove i programe Filozofskog fakulteta u Zagrebu te u potrebe znanstveno-istraživačkog rada na Fakultetu. Knjižnica preuzima građu bez naplate i građa postaje njezino trajno vlasništvo. *Postupovnikom* su definirani i darodavci – fizičke i pravne osobe te ustrojbene jedinice Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Detaljno je opisan i tijek pristizanja ponuda i zaprimanja darova u zbirke. Darodavac šalje ponudu građe u pisanom obliku – popis koji sadržava podatke o autoru, naslovu, ISBN/ISSN i izdavanju. Svrha tog *Postupovnika* jest unaprijed dobiti popis građe, ograditi se od neželjenih i uvjetovanih darova te rokova obrade i otpreme građe.

Također, Knjižnica se ograđuje i od primitka neželjenih darova te ostavlja sebi mogućnost preuzimanja darova u cijelosti. Knjižnica nije dužna prihvatiti sve darove, ali se obvezuje izdati potvrdu o primitku dara.

2.1. Postupanje s darovima u Knjižnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Prema *Postupovniku*, Knjižnica darovima smatra građu koju fizičke ili pravne osobe daju dobrovoljno i bez naplate. Darodavci dostavljaju ponudu s popisom građe u pisanom obliku. Odluku o prihvatu ponuđene građe (djelomično ili u cijelosti) donosi voditelj zbirke ili više voditelja zbirki, ovisno o području koje darovana građa pokriva.

Dosadašnje iskustvo voditelja zbirki Knjižnice pokazalo je da profesori Fakulteta najčešće neformalno najave darivanje knjiga. Odlaskom u mirovinu daruju knjige koje su im trebale tijekom njihovog znanstveno-istraživačkog rada. To često znaju biti i cijele biblioteke iz usko specijaliziranog područja. Također, studenti nakon završetka studija vrlo često Knjižnici daruju knjige koje su koristili za potrebe studija. Uredništva časopisa, čiji su članovi profesori Fakulteta, poklanjaju Zbirci za časopise complete časopisa. Gotovo svakodnevno Knjižnica dobiva upite o namjeri darivanja građe koju žele pokloniti nasljednici, koji najčešće inzistiraju da se prihvati cijela privatna biblioteka, što Knjižnica ne može uvijek učiniti. Elektroničkom poštom iznimno rijetko javljaju se i institucije, obično su to knjižnice, instituti i veleposlanstva. U Knjižnicu je nekoliko donacija pristiglo ugovorom. Riječ je o donacijama financijskih sredstava na račun Fakulteta namijenjenih isključivo nabavi novih knjiga (npr. GRAWE osiguranje, Nizozemska jezična unija, ali i donacije privatnih osoba).

Prema *IFLA-inim Smjernicama za darove* (2010: 26), knjižnice bi trebale izdavati potvrde o primitku dara, što je uobičajena praksa i u Knjižnici Filozofskog fakulteta. Za veće darove Knjižnica se zahvaljuje pismeno na debljem, sjajnom papiru s potpisom predmetnog knjižničara i voditeljice Knjižnice te žigom, dok se za manje zahvali usmeno prilikom preuzimanja, telefonski ili mailom ako posrednik donosi građu.

3. Istraživanje o ulozi darova u izgradnji zbirki Knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu

3.1. Svrha i cilj istraživanja

Svrha istraživanja jest procijeniti postojeće prakse prihvata darova i u kolikoj mjeri oni utječu na izgradnju zbirki.

Cilj istraživanja provedenog među voditeljima zbirki bio je utvrditi vrijednost i značaj darova u izgradnji zbirki Knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu, način, količinu i učestalost darovanja, tko su najčešće darivatelji te način selekcije i zaprimanja darova. Primijenjeno je namjerno uzorkovanje (Vrdoljak, 2007) jer su voditelji zbirki kao ispitanici namjerno odabrani s obzirom na to da su jedini relevantni za postavljena pitanja.

Polazna pretpostavka ovog istraživanja jest da voditelji zbirki imaju uhodanu praksu prihvaćanja darova za svoje zbirke. Nastojalo ju se dokazati kroz sljedeća istraživačka pitanja:

1. Koje su najznačajnije institucije koje su zbirci / zbirnama darovale građu.
2. Koji su najznačajniji pojedinci koji su zbirci / zbirnama darovali građu.
3. Koje ostavštine i legate posjeduju u svojoj zbirci / svojim zbirnama.
4. Prema kojim se kriterijima obavlja selekcija građe?
5. Kako se postupa s neželjenom građom?
6. Koji je postotak neželjene građe godišnje u odnosu na onu prihvaćenu.

3.2. Metode, instrument i uzorak

Metoda korištenja pri istraživanju jest anonimni anketni upitnik sastavljen uz pomoć alata Google obrasci koji je poslan mailom voditeljima zbirki Knjižnice. Istraživanje je provedeno od 26. do 30. rujna 2022. godine. Upitnik u obliku Google obrasca poslan je na 24 adrese elektronske pošte, a odgovorilo je 16 voditelja (neki vode više zbirki). Upitnik se sastojao od pet pitanja vezanih za darove koje su primili za svoju zbirku/zbirke nakon preseljenja u novu zgradu Knjižnice 2009. godine. Pitanja su bila otvorenog tipa, u vidu kratkih odgovora.

3.3. Rezultati istraživanja i rasprava

Upitnik je ispunilo ukupno 16 voditelja zbirki: Zbirke za germanistiku, Zbirke za nederlandistiku, Zbirke za zapadnu slavistiku, Zbirke za hungarologiju. Zbirke za turkologiju, Zbirke za skandinavistiku, Zbirke za francuski jezik i književnost, Zbirke za španjolski jezik i književnost, Zbirke za povijest, Zbirke za kroatistiku,

Zbirke za južnu slavistiku, Zbirke za istočnu slavistiku, Zbirke za klasičnu filologiju, Zbirke za etnologiju, Zbirke za judaistiku Zbirke za lingvistiku i Zbirke za filozofiju.

Među najznačajnijim institucijama koje su zbirci / zbirkama darovale građu jesu: HAZU, veleposlanstva (Njemačka, Nizozemska, SAD, Turska, Mađarska, Švedska), instituti (Staroslavenski institut, Austrijski kulturni forum, Institut Ballassi) te Turska agencija za suradnju i koordinaciju, Češka nacionalna knjižnica, Karlovo sveučilište u Pragu.

Najznačajniji pojedinci koji su darovali građu zbirci / zbirkama jesu profesori August Kovačec, Hrvoje Turković, Ranko Matasović, Miroslav Ježić, Vladimir Ivir, Ivo Vidan, Mirko Hrupelj, Vladimir Poljak, Ante Vukasović, Yvonne Vrhovac, Lada Tajčević, Ivo Goldstein, Viktor Žmegač, Anita Peti-Stantić, Dušan Marković, Milivoj Telečan te bivši studenti.

Među ostavštinama i legatima u svojoj zbirci / zbirkama ističu se one Dubravka Škiljana, Milke Jauk-Pinhak, Klare Gonc Močanin, Vladimira Ivira, Rade Uhlika, Danila Pejovića, Milovana Gavazzija, Zdravka Malića, Josipa Hamma, Dušana Karpatskog, obitelji Weiss, a od legata one Nine Glaser i Petra Skoka.

Izdvojeni su sljedeći odgovori vezani za kriterije prema kojima se selektira građa: da se građa uklapa tematikom u zbirku, u kakvom je stanju primjerak (očuvanost, stupanj oštećenja ako je uočen, naprimjer), imaju li taj naslov u fondu (i u koliko primjeraka), aktualnost naslova, usklađenost s potrebama korisnika visokoškolske knjižnice, traženost naslova.

U odnosu na postupanje s neželjenom građom i postotak takve građe koju godišnje dobiju u odnosu na prihvaćene darove i donacije, ispitanici su istaknuli da neželjenu građu nude drugim knjižnicama (visokoškolskim, narodnim, školskim) ili ostave za korisnike Knjižnice na za to predviđenom mjestu. Ono što korisnici ne prisvoje, nakon nekog vremena odlaže se u kutije za reciklažu papira. Postotak neželjene građe ovisi o daru, ali postotak je od 20 % do čak 80 %.

Rezultati anketnog upitnika pokazali su da je interes pojedinaca te inozemnih i domaćih institucija za darovanjem građe Knjižnici iznimno raznovrstan i velik, a samim time dobio se i uvid u umrežavanje s inozemnim i domaćim institucijama te pojedincima koji se bave specifičnim znanstvenim područjima.

Također, upitnik je pokazao da prihvata darovane građe prije svega ovisi o stanju primjerka te traženosti pojedinog naslova, dok se ostavštine i legati prihvaćaju u cijelosti. Odgovornost o selekciji i prijemu građe jest na voditeljima zbirki. Rezultati su pokazali da udio neželjene građe iznosi do čak 80 %, koja se potom nudi drugim knjižnicama. Namjera donošenja *Postupovnika o prihvaćanju darova i donacija Knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu* upravo je bila da se selekcija građe provede prije nego što prisprije u Knjižnicu te da su knjižničari ti koji će donijeti odluku odgovara li građa knjižničnom fondu pojedine zbirke. Naime, kao

što navodi i Hebrang Grgić (2011: 97), ponekad i sami darovatelji, unatoč dobroj namjeri, mogu biti problem stavljajući pred knjižničare zahtjeve koje knjižnica ne može ispuniti (posebni uvjeti čuvanja ili, primjerice, prihvaćanje cjelovite donacije).

4. Najznačajnije ostavštine i legati u Knjižnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Raznorodnosti knjižničnog fonda Knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu uvelike pridonosi darovana građa. U nastavku je izdvojen tek dio – i to ostavštine i legati značajnih pojedinaca, koje su izabrali voditelji zbirki prema kriteriju važnosti pojedinca i iznimnog doprinosa u izgradnji fonda. Sva prihvaćena građa označena je u katalogu i na primjerku naljepnicom ili žigom (Ex libris, Ostavština, Iz knjižnice...).

Ivan Cesar (ostavština) (1936. – 1993.) bio je hrvatski književni povjesničar i političar. Od 1972. godine radio je na Katedri za slovenski jezik i književnost Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Godine 1990. izabran je za predsjednika Hrvatske kršćanske demokratske stranke, 1991. godine postaje ministar u Vladi demokratskog jedinstva. Knjižnici za slavensku filologiju darovano je oko 800 knjiga iz njegove privatne biblioteke.

Katarina Čveljo (ostavština) (1921. – 2008.) bila je istaknuta hrvatska knjižničarka, profesorica emerita na Sveučilištu North Texas u Dentonu u SAD-u i od 2006. godine počasna članica Hrvatskoga knjižničarskog društva. Kao gost predavač držala je predavanja na Katedri za bibliotekarstvo Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, kojoj je ostavila više od 300 knjiga iz svoje bogate privatne knjižnice.

Milovan Gavazzi (ostavština) (1895. – 1992.) bo je od 1922. do 1927. kustos u Etnografskome muzeju u Zagrebu, a od 1927. godine do umirovljenja 1965. godine profesor na Odsjeku za etnologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Postavio je temelje etnološkomu znanstvenom radu u Hrvatskoj te odgojio mnoge naraštaje hrvatskih etnologa. Potaknuo je snimanje etnoloških filmova i etnološku kartografiju, proučavao folklornu glazbu i glazbala. Istraživao je pojave tradicijske kulture u Hrvata i drugih južnoslavenskih naroda, uspoređivao ih s pojavama u ostalih slavenskih, odnosno europskih i neeuropskih naroda. Bavio se istraživanjem praslavenske etnografske baštine. Ostavština knjižnične građe koja se nalazi na Filozofskom fakultetu iznosi približno 3600 jedinica, a sastoji se od knjiga, časopisa, korespondencija, studentskih radova, terenskih bilježaka itd.

Ljiljana Ina Gjurgjan (ostavština) (1950. – 2012.) bila je redoviti profesor i predstojnik Katedre za englesku književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu sve do svoje smrti. Predavala je i na slavistikama Sveučilišta u Michiganu i Sveučilištu Yale kao gostujući znanstvenik na stipendiji Fulbright te na slavistici Sveu-

čilišta u Londonu (SSEES). Ostavština sadrži oko 420 knjiga na engleskom jeziku iz područja znanosti o književnosti, irske književnosti, književnosti romantizma te feminističkih studija. Dio ostavštine čine prijevodi stranih autora na hrvatski jezik.

Nina Glaser (legat) (1956. – 1998.) bila je profesorica francuske književnosti na Sveučilištu u Ženevi te autorica zapaženih eseja i članaka. Posebno se posvetila izučavanju djela Marcela Prousta. Legat broji oko 2000 svezaka, od čega je 1600 monografskih publikacija, a ostalo čine časopisi.

Veljko Gortan (ostavština) (1907. – 1985.) bavio se rimskom književnošću i poglavito hrvatskim latinizmom. Mnogo je pozornosti posvećivao i radu na školskim udžbenicima i prevodilaštvu. Ostavštinu od oko 500 svezaka koji se nalaze u zbirci za klasičnu filologiju većim dijelom čine stručne knjige, referentna literatura i djela antičke književnosti.

Fran Ilešič (ostavština) (1871. – 1942.) slovenski je književni i kulturni povjesničar, publicist i pedagog. Bio je srednjoškolski profesor u Ljubljani, a od 1919. do 1941. godine sveučilišni profesor slovenskog jezika i književnosti u Zagrebu. Ostavština Filozofskom fakultetu datira iz 1948. godine, a broji dvjestotinjak svezaka, uglavnom s područja zapadne slavistike i slovenistike.

Vladimir Ivir (ostavština) (1934. – 2011.) kao istraživač boravio je dulje vrijeme u Centru za primijenjenu lingvistiku u Washingtonu i na Kalifornijskome sveučilištu u San Diegu, a kao gostujući profesor predavao je u Australiji, na Tajvanu, u Americi (Berkeley) i na više europskih sveučilišta. Objavljivao je radove iz sintakse engleskog jezika, kontrastivne analize, generativne lingvistike (o čemu je u nas prvi pisao), leksikologije i leksikografije. Poznat je po svojoj koncepciji teorije prevođenja. Bio je istaknuti prevoditelj s engleskoga i na engleski te jedan od najboljih simultanih prevoditelja. Ukupno 817 knjiga donirano je Zbirci za anglistiku, oko 300 knjiga Zbirci za lingvistiku te manji broj zbiraka za germanistiku, romanistiku i slavistiku.

Milka Jauk-Pinhak (ostavština) (1939. – 2013.) jedna je od začetnica hrvatske indologije i zagrebačke orijentalistike. Ostavština broji oko 650 svezaka knjiga koje su raspoređene u postojeće tematske skupine zbirke za indologiju, sinologiju i japanologiju. Kao veliki bibliofil prikupila je vrlo vrijednu literaturu iz svih tema i područja kojima se za života bavila.

Vladimir Jelovšek (ostavština) (1879. – 1934.) bio je hrvatski pjesnik i publicist. Kao jedan od žestokih predstavnika mladih u pokretu Hrvatske moderne zauzimao se za apsolutnu slobodu umjetničkog stvaranja i visoke estetske kriterije. Pisao je osvrte o češkim književnim, kazališnim i likovnim pojavama te o hrvatskoj književnosti. Također je pisao medicinske članke i uređivao stručni časopis *Liječnički vjesnik*. Ostavština Knjižnici datira iz 1935. godine te broji gotovo 400 svezaka knjiga i časopisa, a najvrjedniji dio čine češki i slovenski časopisi.

Branka Krauth (ostavština) (1967. – 2010.) završila je studij anglistike i germanistike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Radila je kao predavač njemačkog jezika na Stomatološkom fakultetu u Zagrebu. Godine 2011. Odsjeku za germanistiku darovano je 250 knjiga. Iste godine osnovana je i zaklada Branke Krauth.

Ivan Kuvačić (ostavština) (1923. – 2014.) doktorirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je bio jedan od utemeljitelja Odsjeka za sociologiju i profesor. Znanstvenoj i široj kulturnoj javnosti poznat je kao jedan od naših najuglednijih sociologa. Autor je niza vrijednih djela iz područja sociologije. Oko 1000 odabranih svezaka knjiga obuhvaća djela klasika sociologije i istaknutih suvremenih autora.

Camilla Lucerna (ostavština) (1868. – 1963.) hrvatska književnica i prevoditeljica. Bila je prva žena-student na zagrebačkom Filozofskom fakultetu. Njezinu ostavštinu doniranu Odsjeku za germanistiku čine njezina objavljena djela te rukopisi, pisma, nagrade, medalje i povelje.

Zdravko Malić (ostavština) (1933. – 1997.), književnik, povjesničar književnosti, polonist, prevoditelj, dugogodišnji predavač poljske književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i utemeljitelj samostalnog studija polonistike. Godine 1969. osniva časopis za svjetsku književnost *Književna smotra*, čiji je glavni urednik do 1988. godine. Posebno su vrijedni Malićevi radovi o Witoldu Gombrowiczu. Njegov je doktorat bio prva disertacija o tom piscu u svijetu, a djelomice preveden i objavljen u Poljskoj odigrao je prijelomnu ulogu u razvoju tzv. Gombrowičologije. Obradeno je oko 2000 darovanih naslova i 30-ak brojeva časopisa.

Ljerka Markić-Čučuković (ostavština) (1919. – 1997.) bila je bibliotekar u knjižnici Škole narodnog zdravlja u Zagrebu koju je pretvorila u uzornu stručnu medicinsku knjižnicu, po organizaciji i vođenju poslovanja usporedivu s vrsnim stručnim knjižnicama u svijetu. Na Filozofskom fakultetu djelovala je od 1976. godine kao sveučilišni nastavnik na tada osnovanoj Katedri za bibliotekarstvo. Knjižnici Filozofskog fakulteta darovala je tridesetak knjiga.

Branko Merlin (ostavština) (1950. – 2001.) bio je dugogodišnji dopisnik iz Pekinga. Darovao je oko 300 knjiga uglavnom na kineskom jeziku i pismu, uz nekolicinu izuzetaka na engleskom (ali izdanih u Kini). Zbirka gledana u cijelosti zapravo je svojevrstan „dokument“ vremena jer obuhvaća literaturu objavljenu uglavnom tijekom 70-ih i 80-ih godina prošlog stoljeća i obuhvaća teme od suvremene kineske književnosti (posebno djela Lu Xuna), kazališta, kineske opere, do izrazito komunistički obojene literature što književne što socijalno-gospodarsko-političke, tipične za Kinu onoga doba.

Mira Mikačić (ostavština) (1920. – 2000.) među prvima je položila stručni ispit za zvanje bibliotekara. Predavala je na prijediplomskom i poslijediplomskom studiju te stručnim ispitima. Autorica je mnogih članaka tiskanih u domaćim i

stranim stručnim časopisima te nekoliko monografskih publikacija. Ostavština knjižnici Odsjeka za informacijske znanosti iznosi nešto više od 100 knjiga.

Nikola Milićević (ostavština) (1922. – 1999.) bio je hrvatski književnik i prevoditelj. Radio je kao novinar, lektor, književni kritičar *Vjesnika*, lektor hrvatskog jezika u Bordeauxu i profesor na Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Donacija Nikole Milićevića iznosi 200 naslova, mahom objavljivanih šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Posebnost ostavštine čine brojne antologije španjolske književnosti, zbog čega je držimo vrijednim doprinosom fondu Knjižnice.

Žarko Muljačić (ostavština) (1922. – 2009.) bio je jedan od vodećih svjetskih romanista i talijanista 20. stoljeća, čija su područja interesa bila široka i raznolika: talijanska filologija, romanska filologija, dijalektologija, opća lingvistika, jezici i kulture u doticaju, povijest Dalmacije i Dubrovnika. Darovao je 5114 jedinica: monografskih publikacija, sveščića časopisa, posebnih otisaka i separata, objavljenih od 1951. godine pa sve do 2009. godine, a uključuje i nešto rukopisne i arhivske građe.

Rudi Supek (legat) (1913. – 1993.) bio je sociolog, filozof i psiholog. Osnovao Odsjek za sociologiju. Njegova *Sociologija* bila je prvi sociologijski udžbenik za gimnazije u Hrvatskoj. Bavio se širokim rasponom tema s područja sociologije, filozofije, psihologije i antropologije. Legat broji oko 5000 svezaka.

Dubravko Škiljan (ostavština) (1949. – 2007.) bio je lingvist i klasični filolog, šef Katedre za opću lingvistiku, a nakon njihovog osnivanja i šef Katedre za primijenjenu lingvistiku i Katedre za semiologiju u Ljubljani, gdje je 1998. godine osnovao postdiplomski i doktorski studij „Lingvistika govora i teorija društvene komunikacije“. Prevodio je s grčkoga i latinskoga, objavljivao udžbenike i priručnike, ostat će zapamćen kao jedan od vodećih jezikoslovnih teoretičara. Iz njegove bogate biblioteke darovano je preko 660 knjiga.

5. Zaključak

Dar je u Knjižnici Filozofskog fakulteta čest i dobrodošao oblik obogaćivanja fonda, ponajprije zbog pristigle vrijedne građe koja inače ne bi došla u fond Knjižnice redovnom nabavom, ali i zbog ograničenih financijskih sredstava za kupnju knjiga. No svakako treba naglasiti i nužnost opravdanog, visoko selektivnog načina prihvata građe zbog kriterija koje Knjižnica postavlja kako bi svoj fond obogatila samo građom koja će koristiti njezinim korisnicima. Neki od kriterija su i da se ne preuzima ponuđena građa izvan željenog ili potrebnog broja primjerala, primjerenosti i relevantnosti sadržaja, očuvanosti građe te da je u skladu s nabavnom politikom Knjižnice koja prije svega podupire nastavne i znanstveno-istraživačke procese na Fakultetu. Brojke pokazuju da u proteklih 10 godina

prosjek udjela darovane građe u izgradnji fonda Knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu iznosi više od 50 %. Iznimno je važno da svaka knjižnica ima i pravilnik o prihvaćanju darovane građe kojim je pobliže pojašnjena procedura prihvata i kriteriji o prihvaćanju ili neprihvaćanju građe. *Postupovnik o prihvaćanju darova i donacija Knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu* pridonio je jasnijoj proceduri prihvaćanja darova te opravdanosti neprihvaćanja građe koja nije u skladu s nabavnom politikom Knjižnice.

Kao što stoji u IFLA-inim *Smjernicama za darove* (2010: 13), knjižnice bi svakako trebale imati smjernice za donošenje odluka o tome koje će darove prihvatiti. Što se tiče hrvatskih visokoškolskih knjižnica, problem je upravo nedostatak smjernica za izgradnju fonda. Te bi se smjernice trebale primjenjivati prema istim standardima i mjerilima kao i za kupljenu građu. Smjernice bi uvelike olakšale, prije svega, postupanje s neželjenim darovima jer bi bilo jasno propisano koja je građa u skladu s nabavnom politikom te, ako je riječ o visokoškolskim knjižnicama, u skladu s nastavnim planovima i programima. Znači, smjernice bi olakšale planiranje izgradnje zbirke te selekciju građe u skladu s potrebama korisnika.

Dosadašnja je praksa pokazala da darovi za knjižnične zbirke Knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu, prije svega istaknutih, svjetski priznatih znanstvenika, koji su svoj cijeli radni vijek prikupljali literaturu iz usko specijaliziranih područja kojima su se bavili, tijekom godina snažno utječu na politiku odsjeka, potiču nastavnike na osmišljavanje novih kolegija te osnažuju interes pojedinaca za pojedina znanstvena područja, a i na daljnju nabavu suvremene literature.

Prilikom provođenja istraživanja uočena su i određena ograničenja poglavito nemogućnost da se u istraživanje uključe svi voditelji zbirke. Kao razlog izostanka sudjelovanja djelatnika u anketi naveden je prekratak zadani rok za ispunjavanje upitnika.

LITERATURA

- Anić, V. (2003). *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber.
- Aparac-Gazivoda, T. (1993). Organizacija knjižničnoga poslovanja u spomeničkim knjižnicama. *Vijesti Društva bibliotekara Istre* 10, 12: 2–7.
- Damjanović, S. (ur.) (1998). *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: Monografija*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta.
- Curley, A.; D. Broderick (1985). *Building Library Collections*. 6th ed. Lanham ; Md. ; London: The Scarecrow Press, Inc.
- Gašo, G.; J. Mihaljević; Lj. Siber (2020). Nabavna politika i izgradnja knjižničnih zbirki u visokoškolskim knjižnicama sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. *Vje-*

- snik bibliotekara Hrvatske* 63, 1/2: 131–159. [pristup: 2024–12–07]. Dostupno na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/783/685>
- IFLA-ine smjernice (2010). *Darovi za zbirke: Smjernice za knjižnice. Upute za izradbu smjernica za izgradnju knjižnične zbirke primjenom modela Conspectus. Međunarodna posudba i dostava dokumenata: Načela i smjernice za postupanje. Model nacionalnog pravilnika za međuknjižničnu posudbu*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Hebrang Grgić, I. (2011). Dar kao način izgradnje zbirki u hrvatskim narodnim knjižnicama. *Vjesnik Bibliotekara Hrvatske* 54, 3: 95–106. [pristup: 2024–12–07]. Dostupno na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/362>
- Hrvatska enciklopedija (2021). Leksikografski zavod Miroslav Krleža. *Hrvatska enciklopedija*. (mrežno izdanje). [pristup: 2023–06–16]. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=35849>
- Jurković, M. (prir.) (2009). *Knjižnica Filozofskog fakulteta*. Zagreb: FFpress.
- Krajna, T.; H. Markulin (2011). Nabava knjižnične građe u visokoškolskim knjižnicama. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 54, 3: 21–42. [pristup: 2024–12–07]. Dostupno na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/358>
- Kolanović, J. (2006). Spomen-muzeji književnika i književni arhivi. *Muzeologija* 43/44: 9–25. [pristup: 2023–07–13]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/76952>
- Postupovnik (2022). *Postupovnik o prihvaćanju darova i donacija Knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu*. Zagreb: Filozofski fakultet. [pristup: 2023–06–26]. Dostupno na: <https://maia.ffzg.hr/att/knjiznica/postupovnik.pdf>
- Pravilnik (2021). *Pravilnik o radu Knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* (pročišćen tekst). Zagreb: Filozofski fakultet. [pristup: 2023–06–26]. Dostupno na: https://knjiznica.ffzg.unizg.hr/kdokumenti/pravilnik_2012/
- Rječnik (2022). *Rječnik hrvatskoga knjižničarskog nazivlja = Croatian dictionary of librarianship = Kroatisches Wörterbuch des Bibliothekswesens*. [Autori S. Brbora et al.]. [urednice D. Živković i A. Horvat] Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Špoljarić Kizivat, M.; D. Hasenay (2022). Osnovne teorijsko-metodološke pretpostavke očuvanja legata u knjižnicama. *Libellarium* 13, 2: 29–52. [pristup: 2024–12–07]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/433145>
- Tadić, K. (1994). *Rad u knjižnici*. Opatija: Naklada “Benja”.
- Vrdoljak, B. (2007). *Vjerojatnost i statistika*. Split: Građevinsko – arhitektonski fakultet Sveučilišta u Splitu.

